

VÄRMDÖ KOMMUN

Biståndsenheten äldre
Enheten för funktionshinder

2014-06-17

RIKTLINJER OCH TILLÄMPNINGSSANVISNINGAR
FÖR AVGIFTER
INOM ÄLDRE- OCH HANDIKAPPOMSORG

Enligt socialtjänstlagen

Allmänt

Av 8 kap. 3 b § kommunallagen följer att kommuner och landsting får ta ut avgifter för tjänster och nyttigheter som de tillhandahåller. För nyttigheter som kommunen är skyldig att tillhandahålla kan avgift endast tas ut om det är särskilt föreskrivet.

Kommunen har enligt socialtjänstlagen 8 kap. 2 § rätt att ta ut avgifter för vissa sociala tjänster. Avgiften skall vara skälig och inte överstiga kommunens självkostnad för tjänsten. Enligt socialtjänstlagen 8 kap. 6 § får kommunen inte ta ut mer avgift än att den enskilde förbehålls tillräckliga medel för personliga behov, boendekostnader och andra normala levnadskostnader. Kommunen skall även försäkra sig om att omsorgstagarens make eller sambo inte drabbas av oskäligt försämrade ekonomiska situationer.

En viktig princip vid fastställande av avgifter är likställighetsprincipen enligt 2 kap. 2 § kommunallagen. Kommuninvånare skall behandlas lika om det inte finns sakliga skäl för något annat.

Från 1 juli 2002 gäller nya bestämmelser om avgifter i socialtjänstlagen (kap. 8 1-9 §, 16 kap. 3 §). Ett nationellt lägsta förbehållsbelopp införs som garanterar omsorgstagaren ett lägsta belopp som skall täcka levnadskostnader och boendekostnader. Regler införs som preciserar den högsta avgift som kommunen får ta ut av omsorgstagaren för hemtjänst, dagverksamhet samt för kommunal hälso- och sjukvård. Vidare införs regler för vilka inkomster som skall ingå i avgiftsberäkningen (avgiftsunderlag). En viktig förändring är också att omsorgstagaren kommer att kunna överklaga individuella avgiftsbeslut genom förvaltningsbesvär.

Socialtjänstlagen - om avgifter

Rätt att ta ut avgift

8 kap. 2 § SoL: "För familjerådgivning, verksamhet för barn och ungdom enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, hemtjänst, dagverksamhet, bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken eller för annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

Avgiftsunderlag

8 kap. 4 § SoL: "Med avgiftsunderlag avses den inkomst som den enskilde kan antas komma att få under de närmaste tolv månaderna, fördelad med lika belopp per månad. Inkomsten skall beräknas med tillämpning av 21 § första stycket 1-3 och 5 lagen 2001:761 om bostadstillägg för pensionärer m.fl. Som inkomst skall även räknas särskilt bostadstillägg enligt 20 § samma lag och bostadsbidrag enligt lagen 1993:737 om bostadsbidrag. En kommun kan i sitt taxebeslut bestämma att inkomsten skall beräknas på ett sätt som är mer fördelaktigt för den enskilde. I fråga 2 (22)

om makar skall den enskildes inkomst utgöra hälften av makarnas sammanlagda inkomster."

Högsta avgift för hemtjänst, dagverksamhet och särskilt boende

8 kap. 5 §: "Den enskildes avgifter får

1. för hemtjänst och dagverksamhet tillsammans med avgifter som avses i 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet,
2. för bostad i särskilt boende per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,50 gånger prisbasbeloppet. Lag (2001:847)."

Förbehållsbelopp

8 kap. 6 § SoL: "Avgifterna enligt 5 § får inte uppgå till ett så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs skall kommunen dessutom försäkra sig om att omsorgstagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad situation. Om avgifterna baseras på den enskildes betalningsförmåga skall avgiftsunderlaget beräknas enligt 4 § Lag (2001:847).

Minimibelopp

8 kap. 7 § SoL: "Kommunen skall bestämma den enskildes förbehållsbelopp genom att beräkna den enskildes levnadskostnader, utom boendekostnaden, med ledning av ett minimibelopp. Boendekostnaden skall beräknas för sig och läggas till minimibeloppet. För sådan boendekostnad som anges i 5 § skall dock inget förbehåll göras.

Minimibeloppet skall, om inte annat följer av 8 § alltid per månad utgöra lägst en tolfedel av

1. 1,294 gånger prisbasbeloppet för ensamstående, eller
2. 1,084 gånger prisbasbeloppet för var och en av sammanlevande makar och sambor.

Minimibeloppet enligt första stycket skall täcka normalkostnader för livsmedel, kläder, skor, fritid, hygien, dagstidning, telefon, TV-avgift, hemförsäkring, öppen hälso- och sjukvård, tandvård, hushållsel, förbrukningsvaror, resor, möbler, husgeråd och läkemedel. Lag (2001:847).

8kap. 8 § SoL: "Kommunen skall höja minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde på grund av särskilda omständigheter varaktigt har behov av ett inte oväsentligt högre belopp än det som anges i 7 § andra stycket.

Kommunen får minska minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde inte har en kostnad för en sådan post som anges i 7 § tredje stycket därför att

1. kostnaden ingår i avgiften för hemtjänst och dagverksamhet,
2. kostnaden ingår i avgiften eller hyran för bostad i särskilt boende, eller
3. posten tillhandahålls kostnadsfritt. (2001:847).

Ändring av avgift

8 kap. 9 § SoL: "Kommunen skall ändra en avgift om något förhållande som påverkar avgiftens storlek har ändrats. Avgiften får ändras utan föregående underrättelse, om ändringen beror på förändringar i prisbasbeloppet. En ändring av avgiften skall gälla från och med månaden efter den månad då anledning till ändring har uppkommit. En ändring av avgiften skall dock gälla från och med den månad under vilken de förhållanden har uppkommit som föranleder ändringen, om förhållanden avser hela den månaden. Lag (2001:847)

Rätt att överklaga

16 kap. 3 § SoL: "Socialnämndens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om nämnden har meddelat beslut i fråga om

- ansökan enligt 2 kap. 3 §,
- bistånd enligt 4 kap. 1 §,
- vägran eller nedsättning av fortsatt försörjningsstöd enligt 4 kap. 5 §,
- förbud eller begränsning enligt 5 kap. 2 §,
- medgivande enligt 6 kap. 6 §,
- återkallelse av medgivande enligt 6 kap. 13 §, eller
- samtycke enligt 6 kap. 14 §, eller
- avgifter eller förbehållsbelopp enligt 8 kap. 4-9 §.

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. En länsrätt eller kammarrätt får dock förordna att dess beslut skall verkställas först sedan det har vunnit laga kraft. Lag (2001:847)".

Behov av riktlinjer och tillämpningsanvisningar

De nya bestämmelserna om avgifter reglerar inte alla områden. I flera fall ger lagstiftningen utrymme för skälighetsbedömningar. Det gäller bl. a i vilka fall och i vilken utsträckning omsorgstagarens minimibelopp skall höjas eller kan sänkas. När det gäller vissa tillämpningsfrågor ger lagstiftningen inga svar utan överlåter till kommunerna att fastställa egna regler, t ex hur olika skattekonsekvenser skall beaktas. Vilken bedömning som görs och vilka regler och riktlinjer som kommunerna fastställer har stor betydelse för vilken avgift omsorgstagaren kommer att betala.

Av den nya lagstiftningen följer även ett behov av utvecklade administrativa rutiner för hantering av avgifter.

Handläggarens roll

Handläggaren utreder omsorgstagarens ekonomi, gör bedömning om individuella behov samt beslutar om avgift enligt bestämmelserna om avgift i socialtjänstlagen och kommunens riktlinjer.

Omsorgstagaren har alltid rätt att få en individuell prövning. Bedömning av t ex förhöjt förbehållsbelopp skall utgå från omsorgstagarens behov och särskilda situation.

Principer för fastställande av avgift

Avgiftsutrymme (betalningsutrymme)

För att kunna fastställa avgift måste omsorgstagarens avgiftsutrymme beräknas. Avgiftsutrymmet visar vilket utrymme omsorgstagaren har att betala avgifter efter det att nödvändiga levnadskostnader och kostnader för boendet är betalda.

Inkomster (enligt bestämmelserna om avgiftsunderlag)
-Förbehållsbelopp (minimibelopp + boendekostnad)
= Avgiftsutrymme

Vilka inkomster som skall ingå i beräkningen framgår av socialtjänstlagens bestämmelser om avgiftsunderlag.

Förbehållsbeloppet skall täcka normala levnadskostnader. Förbehållsbeloppet består av ett schablonbelopp, sk minimibelopp, som avser att täcka vanliga hushållsutgifter, samt av boendekostnader. Minimibeloppet har till stor del fastställts utifrån Konsumentverkets beräkningar om hushållskostnader.

Avgiftsuttag

Kommunen får inte ta ut avgift som överstiger omsorgstagarens avgiftsutrymme. Därtill måste kommunen beakta bestämmelserna om högsta avgift för hemtjänst och dagverksamhet som fastställer ett tak för de sammanlagda avgifter som får tas ut. År 2002 var högsta avgift 1 516 kronor. Det innebär att även om omsorgstagares avgiftsutrymme är större än 1 516 kronor får kommunen inte ta ut avgifter överstigande detta belopp.

Exempel

Den av fullmäktige fastställda omvårdnadsavgiften är 438 kronor/månad.

Ex.1 Avgiftsutrymmet har beräknats till 350 kronor

- Omsorgstagarens avgift blir 350 kronor/månad
Avgiften nedsätts till samma nivå som avgiftsutrymmet.

Ex.2 Avgiftsutrymmet har beräknats till 2 000 kronor.

- Omsorgstagaren avgift blir 438 kronor/mån, den fastställda ordinarie avgiften.

Även om omsorgstagarens avgiftsutrymme är 2000 kronor kan kommunen högst ta ut 1 516 kronor (år 2002) för avgifter enligt bestämmelserna om högsta avgift

Ex.3 Avgiftsutrymmet har beräknats till - 800 kronor (negativt).

- Omsorgstagaren avgiftsbefrias.
Om omsorgstagaren inte har inkomster motsvarande förbehållsbeloppet

Om avgiftsutrymmet är negativt innebär det att omsorgstagaren inte har inkomster som motsvarar förbehållsbeloppet. Omsorgstagaren uppnår - trots avgiftsbefrielse - inte den skäliga levnadsnivå som förbehållsbeloppet skall garantera. Kommunen har i dessa situationer ingen skyldighet att genom försörjningsstöd eller nedsättning av matavgift i särskilt boende säkerställa att omsorgstagaren erhåller nivån på förbehållsbeloppet. I en sådan situation skall omsorgstagaren uppmärksammas på de stöd som finns inom det statliga socialförsäkringssystemet. Kommunen har en skyldighet enligt 4 § förvaltningslagen att hänvisa berörda personer till myndigheter som administrerar relevanta bidrags- och stödsystem.

BTP/SBTP

BTP/SBTP, bostadstillägg/särskilt bostadstillägg för pensionärer, är statliga stöd som syftar till att garantera pensionärer med de lägsta inkomsterna en skälig levnadsnivå. I samband med att rätten till BTP prövas, prövas även rätten till SBTP. SBTP ger utfyllnad utöver BTP upp till förbehållsbeloppsnivå, år 2002: 4 087 kronor.

BTP/SBTP kan reduceras p g a av förmögenhet eller hög boendekostnad.

I samband med biståndsbedömningen, bör handläggaren - om denne bedömer att omsorgstagaren kan vara berättigad till BTP/SBTP - uppmana omsorgstagaren eller den som ansvarar för dennes ekonomi att kontakta försäkringskassan för prövning av rätt till bostadstillägg/särskilt bostadstillägg. Betydelsen av försäkringskassans utredning som underlag för fastställande av avgift bör framhållas. Vid behov bör handläggaren vara behjälplig med dessa kontakter.

Försörjningsstöd för äldre

Äldre omsorgstagare som inte har hel folkpension är ej berättigade till BTP/SBTP. I denna grupp återfinns bl. a. äldre invandrare och personer med förtida pensionsuttag. För dem finns ett särskilt äldreförsörjningsstöd att söka hos försäkringskassan.

Socialbidrag (försörjningsstöd)

Äldre omsorgstagare som inte uppnår skälig levnadsnivå bör inte i första hand uppmanas att söka socialbidrag (försörjningsstöd). Socialbidraget skall i stället ses som sista alternativ. En förutsättning för att beviljas socialbidrag är också i regel att alla andra möjligheter till försörjning undersökts, däribland BTP/SBTP.

Yngre omsorgstagare i samma situation, som inte har pension och är berättigade till BTP/SBTP, bör däremot uppmärksammas på möjligheten att söka socialbidrag.

Högsta avgift som kan tas ut

Enligt bestämmelserna om högsta avgift får de sammanlagda avgifterna för hemtjänst, dagverksamhet och kommunal hälso- och sjukvård uppgå till högst en tolfedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet, vilket motsvarar 1 516 kronor år 2002.

Avgift för bostad i särskilt boende som inte omfattas av hyreslagens bestämmelser får högst uppgå till en tolfedel av 0,50 gånger prisbasbeloppet, vilket motsvarar 1 579 kronor år 2002.

I de fall debiterade insatser omfattar kortare perioder än en månad, vilket kan vara fallet vid korttidsboende, bör nivån på den högsta avgiften anpassas till den aktuella volymen insatser på ett proportionerligt sätt (prop. sid. 45).

Om avgiften avser både boende och hemtjänst, t ex avgift för korttidsboende, blir högsta avgift 103 kronor $(1516/30 + 1579/30)$. Nuvarande avgift för korttidsboende är 100 kronor.

Avgiftsunderlag

Med avgiftsunderlag avses den inkomst som den enskilde kan antas komma att få under de närmaste tolv månaderna, fördelad med lika belopp per månad. Aktuella inkomster skall ingå i avgiftsunderlaget utom när det gäller kapitalinkomster där inkomster som redovisats per 31 december föregående år skall ingå.

Inkomster som ingår

I avgiftsunderlaget ingår skattepliktiga inkomster enligt inkomstskattelagen (1999:1229) samt vissa andra, ej skattepliktiga inkomster. Beräkningsunderlaget är det samma som gäller för beräkning av BTP/SBTP enligt lagen om bostadstillägg för pensionärer (2001:761) med undantag för att förmögenhet ej skall påverka avgiftsunderlagets storlek.

Inkomsterna är bl a:

Tjänst

Skattepliktiga:

- Arbetsinkomst
- A-kassa
- Sjukbidrag
- Sjukpenning
- Folkpension/pensionstillskott/ATP
- SPV-pension (SKP, Kåpan, ITP/S, BOA)
- KPA pension
- Övriga pensioner (SPP,AMF)
- Delpension
- Privat pensionsförsäkring
- Livränta
- Utländsk pension
- Hyresinkomst
- Vårdbidrag (som avser inkomstbortfall p g a vård av barn)

Ej skattepliktiga:

- Studiebidrag
- AGS-ersättningar
- Stipendier (som överstiger 3000 kronor)
- Bostadstillägg/särskilt bostadstillägg
- Bostadsbidrag

Näringsverksamhet

· Överskott av näringsverksamhet innevarande inkomstår
Inkomst av kapital

· Överskott av kapital föregående inkomstår

Ingår ej:

- Vårdbidrag (som avser merkostnader för funktionshinder)
- Handikappersättning

· Barnbidrag

Hur familjemedlemmarnas inkomster beräknas

Maka/make och registrerad parter

Om omsorgstagaren är gift/registrerad partner skall omsorgstagarens inkomst utgöras av hälften av makarnas sammanlagda inkomster. Inkomsterna kan också räknas på ett sätt som är mer fördelaktigt för omsorgstagaren, t.ex. när ena maken flyttar till särskilt boende (se särskilt avsnitt).

Sambo

Om omsorgstagaren är sambo ingår enbart omsorgstagarens egna inkomster i avgiftsunderlaget. Undantag är om samboparet begärt att bli sambeskattade. Däremot beaktas samborelationen vid fastställandet av förbehållsbeloppet.

Om barnet är omsorgstagare

Om barn är mottagare av biståndet skall vårdnadshavarnas inkomster ingå i avgiftsunderlaget. Vårdnadshavarnas avgiftsunderlag beräknas var för sig enligt ovanstående bestämmelser för gifta och sambo.

Hur inkomster, tillgångar och skattekonsekvenser beaktas

Riktlinjer

Förmögenhet och tillgångar

Förmögenhet och tillgångar beaktas ej. Däremot ingår kapitalinkomster i avgiftsunderlaget.

Förmögenhetsskatt

Förmögenhetsskatt beaktas ej.

Överskott av kapital

Kapitalinkomster för föregående inkomstår skall ingå i avgiftsunderlaget. Kapitalinkomsten beaktas under perioden fram till nästa omprövning av avgift, påföljande år. Om omsorgstagaren ej har medel kvar av föregående års överskott bör detta förhållande ej beaktas.

Underskott av kapital

Underskott av kapital, t e x genom realisationsförlust, beaktas ej.

Underskott av näringsverksamhet

Underskott av näringsverksamhet beaktas ej.

Överskjutande/kvarstående skatt

Överskjutande eller kvarstående skatt beaktas ej.

Inhämtande av inkomstuppgifter

Inkomstuppgifter inhämtas från omsorgstagaren själv samt från RSV, RFV, SPV, KPA m fl.

Skatteberäkning

Skatteberäkning sker med hjälp av ProCapitas avgiftsmodul. De uppgifter som läggs in är bruttoinkomster, dvs inkomster före skatt.

Fastställande av förbehållsbelopp

Förbehållsbeloppet skall täcka normala levnadskostnader och faktiska boendekostnader.

Förbehållsbelopp = Minimibelopp + faktisk boendekostnad

Förbehållsbeloppet består av ett sk minimibelopp och av den faktiska boendekostnaden.

Minimibelopp

Minimibeloppet anges som andel av prisbasbeloppet. Nytt minimibelopp fastställs årligen i samband med att nytt prisbasbelopp fastställs. Minimibeloppet är ett schablonbelopp som bygger på Konsumentverket beräkningar om normala hushållskostnader och andra kostnader, t ex kostnader för frikort, för tandvård, sjukvård och färdtjänst/mån. Kostnadsberäkningarna bygger på kostnaderna för åldersgruppen 61 år och äldre.

Minimibeloppet (61 år och äldre) är:

- 1,294 gånger prisbasbeloppet/12 för ensamstående (år 2002 4 087 kronor)
- 1,084 gånger prisbasbeloppet/12 för var och en av sammanlevande makar och sambor (år 2002 3 454 kronor)

Minimibelopp skall täcka utgifter för:

- livsmedel

- fritid
  - hygien
  - dagstidningar, telefon, TV-avgift
  - hemförsäkring
  - öppen hälso- och sjukvård
  - tandvård
  - hushållsel
  - förbrukningsvaror
  - resor
  - möbler, husgeråd
  - läkemedel och sjukvård
- Justering av förbehållsbelopp

Höjning

Förbehållsbeloppet skall höjas i skälig omfattning om omsorgstagaren har högre kostnader än vad posterna i minimibeloppet anger eller har kostnader som bör beaktas utöver de poster som anges i minimibeloppet.

Det är kommunens ansvar att vid fastställandet av avgifter utreda om omsorgstagaren har behov av förhöjt förbehållsbelopp. Uppgifter om de individuella behoven måste dock omsorgstagaren bidra med (prop, sid, 60).

Vid fastställande av omsorgstagarens minimibelopp skall kommunen alltid göra en individuell bedömning.

Det finns situationer när omsorgstagare har fördyrade levnadskostnader inom ramen för de poster som minimibeloppet avser att täcka eller därutöver har andra levnadskostnader som bör tillgodoseas. Kommunen skall i dessa fall höja nivån på minimibeloppet i skälig omfattning under förutsättning att;

- kostnaderna är av varaktig karaktär,
- inte avser ett oväsentligt belopp.

Med varaktig karaktär menas en kostnad som är regelbundet återkommande under större delen av ett år. Den behöver inte återkomma årsvis.

Med ett inte oväsentligt belopp menas minst ett par hundra kronor, dvs minst 200 kronor.

Exempel på merkostnader som bör berättiga till höjt minimibelopp är:

- Underhållskostnad för barn

- Kostnader för god man
- Merkostnader p g a kost
- yngre funktionshindrades kostnad för kost
- omsorgstagaren köper mat genom hemtjänsten
- betalar avgift för kost/helpension i särskilt boende
- Kostnad för yngre funktionshindrade att sätta bo, bilda familj och liknande.
- Merkostnader till följd av funktionshinder, t ex för rehabilitering, habilitering och resor (Prop. Sid. 40, 59, 60)

Yngre personer med funktionshinder

Merkostnader för kost för yngre

Det i socialtjänstlagen angivna minimibeloppet utgår från äldre omsorgstagares kostnader. Yngre funktionshindrade har högre kostnad för kost. Kommunen skall beakta denna merkostnad. Vägledande bör vara Konsumentverkets beräkningar av livsmedelskostnader för olika grupper.

Medel för att möjliggöra bosättning och familjebildning

Yngre funktionshindrades behov av medel för att möjliggöra bosättning och familjebildning skall tillgodoses. Med det avses bl. a hushållsinvesteringar och inköp av artiklar som normalt behövs i en familj med barn. Denna grupp har normalt sett under längre tidsperioder större behov av sådana medel jämfört med äldre omsorgstagare (prop.s.45). Avgiftutredningen (SOU 1995:35) har uppskattat yngre funktionshindrades merkostnader för dessa ändamål till en nivå som överstiger äldre omsorgstagares med 10 procent. Eftersom behoven varierar måste ändå individuell prövning av nivån på tillägget alltid göras (prop, sid.41).

Riktlinjer

Tillägg för kost för yngre

Ett tillägg skall göras till minimibeloppet för omsorgstagare under 61 år för merkostnader för kost. Vägledande är Konsumentverkets beräkningar för varje åldersgrupp. Kvinnors och mäns kostnad för kost skiljer sig så mycket i dessa åldersgrupper att kvinnors och mäns kostnader skall beaktas var för sig. Posterna i minimibeloppet - som avser omsorgstagare äldre än 61 år - har fastställts som genomsnitt av mäns och kvinnors kostnader.

Medel för bosättning och familjebildning

Ett tillägg till minimibeloppet görs för yngre funktionshindrade som har behov av medel för bosättning och familjebildning. Ett riktvärde bör vara 10 procent av det lagstadgade minimibeloppet, men

individuell prövning skall alltid göras, beroende av den enskildes situation.

Merkostnader till följd av funktionshinder

Merkostnader som omsorgstagaren har till följd av funktionshinder,

t.e.x kostnader för rehabilitering, habilitering och resor skall beaktas i skälig omfattning. Innan tillägg görs bör den funktionshindrade eller den som handhar dennes ekonomi uppmanas att kontakta försäkringskassan för att undersöka möjligheterna för den funktionshindrade att erhålla handikappersättning och/eller annan ersättning för funktionshindrade som försäkringskassan administrerar. Ett riktvärde för tilläggets storlek kan vara den ersättning som skulle ha utgått om omsorgstagaren erhållit handikappersättning.

Om omsorgstagaren genom bidrag eller annan förmån redan har kompenserats för viss merkostnad, t.e.x genom handikappersättning, är kommunen inte skyldig att höja nivån på minimibeloppet. (prop. 2000/01:149 s.60)

Minimibelopp för funktionshindrade

Minimibeloppet kan bli följande för ensamstående man, 31 år.

Lagstadgat minimibelopp: 4 087 kronor (år 2002)

Tillägg för kost: 300 kronor

Tillägg för bosättning, mm 409 kronor (10 procent)

Totalt: 4 796 kronor

Fördyrad kost p g a matavgift, matdistribution, mm

Posten för kost i minimibeloppet har fastställts utifrån antaganden om att alla måltider tillagas hemma och att råvaror används - vilket inte alltid är fallet. När omsorgstagaren betalar kostavgift, köper mat genom hemtjänsten eller äter i restaurang uppstår en merkostnad.

Omsorgstagaren betalar kostavgift i särskilt boende

Om omsorgstagaren betalar matavgift i särskilt boende/helpension, blir merkostnaden mellanskillnaden mellan kostavgiften och den i minimibeloppet angivna nivån för den aktuella åldersgruppen.

Exempel

Kostnaden för kost är enligt minimibeloppet 1 200 kronor/mån (år 2002, omsorgstagare 61 år och äldre)

Kostavgiften är 1 960 kronor/mån.

Merkostnaden 760 kronor/mån skall läggas till förbehållsbeloppet.

Matdistribution via hemtjänsten

Om omsorgstagaren köper matlådor genom hemtjänstens matdistribution beräknas merkostnaden enligt följande. Lunchen antas vara huvudmål och matlådorna införskaftas för denna måltid.

Exempel

1. Från minimibeloppets 1 200 kronor görs avdrag med 40 procent (huvudmålets/lunchens andel enligt Svenska kommunförbundet). Omsorgstagarens kostnad för kost utan huvudmål blir 720 kronor.
  2. En matlåda kostar 29 kronor/st. Om omsorgstagaren köper 30 matlådor/mån blir kostnaden för huvudmålet 870 kronor/mån.
  3. Omsorgstagarens kostnad för kost blir 1 590 kronor/mån (720 + 870).
  4. Merkostnaden 390 kronor (1 590 - 1 200) skall läggas till förbehållsbeloppet.
- Omsorgstagare äter måltid som ej tillagas i hemmet

Om omsorgstagare äter måltid i servicehusrestaurang, uppstår en merkostnad. Det kan t ex gälla omsorgstagare som bor i servicelägenhet i särskilt boende men som inte betalar kostavgift (helpension) eller omsorgstagare i ordinärt boende som äter i servicehusrestaurang.

Merkostnaden beräknas enligt följande.

1. Från minimibeloppets 1 200 kronor görs avdrag med 40 procent. Omsorgstagarens kostnad för kost/livsmedel utan lunch blir 720 kronor/mån.
2. Om omsorgstagarens äter huvudmål/lunch varje dag i servicehusrestaurang blir lunchkostnaden 1 080 kronor (36*30).
3. Omsorgstagarens kostnad för kost blir 1 800 kronor/mån. (1 080+720).
4. Merkostnaden 600 kronor (1 800 -1 200) skall läggas till förbehållsbeloppet.

Skälig merkostnad för kost

Äldre

Skälig kostnad för lunch som ej är tillagas i hemmet bör vara 36 kronor/dag, vilket motsvarar vad en omsorgstagare betalar för lunch i kommunens servicehusrestauranger. Det får anses vara skäligt att omsorgstagaren äter lunch varje dag i månaden till högst denna kostnad.

Skälig kostnad för huvudmålet, lunchen, blir 1 080 kronor/månad (36*30).

Yngre

För yngre omsorgstagare som yrkesarbetar eller deltar i annan sysselsättning skall merkostnader för kost beaktas om situationen

14 (22)

kräver det. En skälig kostnad för lunch bör vara 55 kronor. Skälig kostnad för huvudmålet, lunchen, blir 1 100 kronor/mån. (55*20 dagar).

Merkostnader till följd av att omsorgstagaren äter måltid som ej tillagas i hemmet bör beaktas endast om omsorgstagaren har behov därav. Det kan t ex gälla omsorgstagare med stort vård- och omsorgsbehov som inte kan tillaga mat själv och yngre funktionshindrade som måste äta ute i samband med yrkesarbete.

Merkostnaden för kost beaktas alltid när kostavgift/helpension ingår i villkoren för boendet (vårdboende).

Fördyrad kost till följd av sjukdom
Fördyrad kost till följd av sjukdom, t e x för näringstillskott, skall beaktas.

Kostnader för god man
Kostnader för god man skall beaktas.

Familjesituation och försörjningsansvar
Kostnader som bör beaktas utöver minimibeloppet är kostnader som omsorgstagaren har i egenskap av vårdnadshavare och försörjningsansvarig.

Barntillägg
För varje barn under 18 år skall därför tillägg göras till omsorgstagarens förbehållsbelopp. Barntillägget utgörs av skillnaden mellan kostnaden för barnet enligt Konsumentverkets beräkningar och det/de bidrag som utgår för barnet (barnbidrag/flerbarnstillägg).

Ex: Kostnaden för en flicka 11 år är enligt Konsumentverket 1860 kronor/mån.
Barnbidrag utgår med 950 kronor.
Tillägget för barnet blir 910 kronor (1 860 – 950).

Om omsorgstagaren är ensamstående görs tillägg med hela barntillägget

Om omsorgstagaren är gift eller sambo med barnets förälder görs tillägg med halva barntillägget. Det gäller även om omsorgstagaren inte är sammanboende med barnets förälder och om barnet vistas halva tiden hos omsorgstagaren.

Om både underhållstöd och barnbidrag utgår för barnet görs inget barntillägg.

Underhåll till minderåriga barn

Fastställt underhåll för barn skall beaktas i förbehållsbeloppet.

Förskole- och fritidsavgift

Förskole- och fritidsavgift skall ingå i förbehållsbeloppet. Om omsorgstagaren är ensamstående ingår hela förskoleavgiften i omsorgstagarens förbehållsbelopp. Om omsorgstagaren är gift eller sambo med barnets förälder ingår halva förskoleavgiften i omsorgstagarens förbehållsbelopp.

Barnets merkostnader för funktionshinder

Merkostnader som barnet har till följd av funktionshinder skall beaktas i skälig omfattning.

Innan tillägg görs bör vårdnadshavaren/vårdnadshavarna uppmanas att kontakta försäkringskassan för att undersöka möjligheterna att erhålla vårdbidrag för barnet och/eller annan ersättning för funktionshindrade barn som försäkringskassan administrerar.

Skulder

Betalning på skulder beaktas normalt inte utom när det gäller skulder som avser boendet.

Utmätning

Utmätning av lön eller annan inkomst beaktas ej. Omsorgstagaren bör i en sådan situation uppmanas att ta kontakt med kronofogdemyndighet och begära att kostnaden för hemtjänst och andra omsorgsavgifter förbehålls omsorgstagaren i kronofogdemyndighetens förbehållsbelopp.

Bil

Kostnad för bil beaktas normalt inte. Undantag kan t ex göras om omsorgstagaren behöver bilen p g a funktionshinder.

Resor

I minimibeloppet ingår kostnad för resor, motsvarande kostnad för rabatterat månadsmärke och högkostnadsskydd för färdtjänst. Om omsorgstagaren inte har rätt till rabatterat månadsmärke utan betalar ordinarie avgift bör merkostnaden beaktas.

Reducering av minimibeloppet

Kommunen får minska minimibeloppet i skälig omfattning om omsorgstagaren inte har en kostnad för sådan post som ingår i minimibeloppet.

Minimibeloppet utgör ett lägsta belopp som ej får understigas. Reducering får endast ske om:

- kostnaden ingår i avgiften för hemtjänst och dagverksamhet
- kostnaden ingår i avgift eller hyra för särskilt boende, eller
- posten tillhandahålls kostnadsfritt.

Som exempel nämns i propositionen att det i vissa kommuner ingår någon eller några av kostnadsposterna kost, möbler, hushållsel, förbrukningsvaror i avgiften för särskilt boende eller tillhandahålls helt utan kostnad för omsorgstagaren (prop. sid, 40)

Riktlinjer

El

I äldreomsorgens särskilda boenden ingår el i hyran utom i hyran för servicelägenheter i Hemmesta servicehus. Avdrag skall göras från minimibeloppet för posten hushållsel för samtliga boende utom de som bor i servicelägenhet i Hemmesta servicehus.

Fritid

Omsorgstagare i äldreomsorgens särskilda boenden har tillgång till gratis fritidsverksamhet, t e x öppen dagvård. Avdrag skall göras från minimibeloppet för posten fritid för samtliga omsorgstagare.

Möbler och husgeråd

Omsorgstagare i äldreomsorgens vårdboende har lägre kostnader för möbler och husgeråd än vad minimibeloppet anger eftersom vissa möbler och husgeråd i hyran. Avdrag skall göras från minimibeloppet för posten möbler och husgeråd.

Dagstidning

Omsorgstagare i äldreomsorgens särskilda boenden har tillgång till gratis dagstidning. Avdrag skall göras från minimibeloppet för posten dagstidning, telefon, tv-avgift med belopp motsvarande kostnaden för prenumeration för dagstidning.

Sjukvård

Omsorgstagare i äldreomsorgens särskilda boenden har tillgång till kostnadsfria läkarbesök. Avdrag skall göras från minimibeloppet för posten öppen hälso- och sjukvård motsvarande nivån på högkostnadsskyddet för vård och behandling fördelat per månad.

Boende i sjukhem/vårdhem

För omsorgstagare som vistas på sjukhem/vårdhem under längre tid och som saknar ordinärt boende skall avdrag göras för de poster som tillhandahålls kostnadsfritt eller som ingår i avgiften. Avdrag görs med Konsumentverkets beräkningar som grund.

Boendekostnad

Av förarbetena framgår att den faktiska boendekostnaden skall beaktas i förbehållsbeloppet. Som boendekostnad nämns: eventuella räntekostnader för bostadslån som inte är avdragsgilla, driftskostnader, fastighetsskatt och tomträttsavgäld. (Prop. Sid. 58). Kommunen har utöver dessa poster möjlighet att göra bedömningar om vad som bör ingå i boendekostnaden.

Riktlinjer

Hyreslägenhet

Med boendekostnad avses den hyresavgift som betalas för lägenheten. Abonnemangsavgift för kabel-TV och avgift för parkeringsplats eller garageplats beaktas normalt inte. Undantag kan t e x göras om kabeltv-abonnemanget är tvingande samt när parkeringsplats/bilnehav är nödvändigt för omsorgstagaren p g a funktionshinder eller arbetssituation. Sådana kostnader bör emellertid läggas till minimibeloppet som merkostnad och inte ingå som boendekostnad.

Bostadsrätt

Med boendekostnad avses den månadsavgift som betalas till föreningen. Abonnemangsavgift för kabel-TV och avgift för parkeringsplats eller garageplats beaktas normalt inte. Undantag kan t e x göras om kabeltv-abonnemanget är tvingande och när parkeringsplats/bilnehav är nödvändigt för omsorgstagaren p g a funktionshinder eller arbetssituation. Sådana kostnader bör emellertid läggas till minimibeloppet som merkostnad och inte ingå i boendekostnad.

Eget hem

Som boendekostnad räknas

· Tomträttsavgäld

18 (22)

- Driftskostnad
  - El
  - Vatten
  - Avlopp
  - Sophämtning
  - Sotning
  - Fastighetsskatt
  - Ränteutgifter på lån (ej avdragsbar del, dvs 70 procent av totala ränteutgifterna)
  - Avgift till villaförening
  - Avgift till vägförening
- Som boendekostnad räknas ej:

- Avgift till båtförening
- Amorteringar

Om omsorgstagaren är ensamstående beaktas hela boendekostnaden i omsorgstagarens förbehållsbelopp.

Om omsorgstagaren är gift eller sambo beaktas halva boendekostnaden i omsorgstagarens förbehållsbelopp.

Vem skall betala avgift

Insats som avser omsorgstagaren skall betalas av omsorgstagaren. Om omsorgstagaren är gift eller sambo och båda har omvårdnadsinsatser skall båda betala omvårdnadsavgift. Det gäller sammanboende i ordinarie boende och i särskilt boende.

För städning som avser det gemensamma boendet debiteras var och en av makarna halv avgift.

Om insatsen avser ett barn debiteras var och en av föräldrarna halv avgift.

Särskilda situationer

Makar där ena maken bor kvar i den gemensamma bostaden

När en av makarna flyttar till särskilt boende - och nytt avgiftsbeslut fattas - skall kommunen bedöma de ekonomiska konsekvenserna som den förändrade situationen får för makarna.

Vid beräkningen skall förbehållsbeloppet för ensamstående användas för vardera maken/makan.

När omsorgstagaren är gift beräknas normalt dennes inkomst som hälften av makarnas sammanlagda inkomster.

För att kommunen skall få ett fullständigt och rättvisande underlag för fastställandet av avgift bör makarna uppmanas att kontakta försäkringskassan för bedömning om pension och bostadstillägg kan beviljas som för ensamstående. Eventuellt bör även kontakter tas med skattemyndighet om möjlighet till beskattning som ensamstående. Vid behov bör handläggaren vara behjälplig med dessa kontakter.

Enpersonhushåll med dubbla kostnader för bosättning

När enpersonhushåll får kostnader för dubbel bosättning, exempelvis vid flytt till särskilt boende, skall den dubbla boendekostnaden beaktas i förbehållsbeloppet under maximalt tre månader. Det är rimligt att biståndstagaren avvecklar sitt boende under den tiden oavsett bostadsform. Om särskilda skäl finns kan denna tid förlängas.

Dubbla boendekostnader kan beaktas under längre tid än tre månader om det finns starka skäl att behålla bostaden. Sådana skäl kan vara att det bedöms som möjligt för omsorgstagaren att också efter en längre tids vistelse på sjukhem (eller motsvarande) t.ex för rehabilitering, flytta tillbaka till den ordinarie bostaden. Detta skall framgå av biståndsbeslutet.

Fritidshus

Kostnader för fritidshus beaktas normalt inte.

Vistelse i korttidsboende

Omsorgstagaren har i de flesta fall en ordinarie bostad som denna har utgifter för under korttidsvistelsen. Om omsorgstagare vistas i korttidsboende beaktas den ordinarie boendekostnaden. Om omsorgstagaren är gift eller sambo beaktas halva ordinarie boendekostnaden.

Ändring av avgift

Avgiftsbeslut gäller normalt ett år med omprövning i februari utan retroaktivitet från årets början. I samband med omprövningen skickas förfrågan om ändrade förhållanden ut till omsorgstagarna.

Minimibelopp som är knutna till prisbasbeloppet omräknas årligen. Barntillägg för barnfamiljer räknas om årligen med Konsumentverkets beräkningar som grund.

Under perioden kan nytt avgiftsbeslut meddelas om något förhållande som påverkar avgiftens storlek ändras. Den enskilde skall underrättas om att avgiften ändras om inte förändringen beror på förändrat

prisbasbelopp. Omsorgstagaren är skyldig att meddela ändringar av förhållanden som kan påverka avgiften. Kommunen kan kontrollera de uppgifter som är offentliga hos andra myndigheter.

Om omsorgstagaren uppger felaktiga eller ofullständiga uppgifter kan beslut om ny avgift samt justering ske för högst ett år bakåt i tiden. Beslut om återkrav fattas enligt delegationsordning.

Om omsorgstagaren inkommer med inkomstförfrågan inom en månad efter att biståndsbeslutet är fattat ska ett nytt avgiftsbeslut fattas med retroaktivitet från hjälpens början. I de fall ett månadsskifte är passerat och en faktura redan är producerad med ordinarie avgift kan en återbetalning behöva göras om det beräknade avgiftsutrymmet är lägre än den ordinarie taxan och fakturan är betald.

Beslut och besvär

Beslut om avgifter är myndighetsutövning. Socialnämnden beslutar om delegation. För att ett beslut om kommunal avgift skall kunna överklagas måste det finnas ett formellt beslut. Omsorgstagaren skall därför erhålla skriftligt beslut där det framgår hur avgiften beräknats.

Omsorgstagaren har rätt att överklaga individuella avgiftsbeslut som rör:

- avgiftens storlek,
- avgiftsändring,
- beräkning av avgiftsunderlag,
- beräkning av boendekostnad,
- beräkning av minimibelopp.

Prövning av kommunernas tillämpning av taxebestämmelserna sker genom laglighetsprövning. Prövning av individuella avgiftsbeslut sker genom förvaltningsbesvär. Handläggaren är skyldig att vid behov hjälpa den enskilde med överklagan.

Uppgiftsvägran/ofullständiga uppgifter

Om omsorgstagare inte vill lämna erforderliga uppgifter för fastställande av avgift debiteras full avgift. Om omsorgstagaren lämnar ofullständiga uppgifter bör skriftlig påminnelse skickas ut. Vid behov kan personlig kontakt behöva tas. Om inte erforderliga uppgifter kommit kommunen tillhanda inom 10 dagar efter att påminnelse skickats ut påförs full avgift.

Administrativa rutiner

Ordning i vilken avgift skall nedsättas

Om omsorgstagaren har flera olika insatser som denne betalar avgift för, t ex för omvårdnad, trygghetslarm och städning, och nedsättning av avgift skall ske, skall avgifterna nedsättas i följande ordning:

1. Omvårdnad
2. Trygghetslarm
3. Städning

Kostavgift i särskilt boende skall ej nedsättas (utom vid frånvaro).

Debitering

Avgift för hemtjänst debiteras normalt samma månad som biståndet utges. Hyra för bostad i särskilt boende debiteras normalt i förskott. Avgift för korttidsboende debiteras i efterskott, därpå följande månad.

Lägsta avgift som debiteras är 50 kronor.

Hjälpen påbörjas eller avslutas under månaden

Oavsett när biståndet påbörjas eller avslutas under månaden påförs full avgift för denna månad.

Avgiftsbefrielse vid frånvaro

Avgiftsbefrielse görs om ingen hjälp utgått under hel kalendermånad. Vid planerad frånvaro skall biståndssökande varsko kommunen minst två veckor före den månad frånvaro beräknas ske för att avgiftsbefrielse skall beviljas.

Försäkringsfall

Om hemtjänstinsatserna, av skadeståndsrättsliga skäl eller försäkring skall bekostas av annan än den som får biståndet skall kommunens faktiska kostnader (självkostnaden) för insatsen debiteras. (Svenska Kommunförbundets cirkulär 1996).

